

СУ „Св. Климент Охридски”

Катедра Логика, етика и естетика

Мартин Харих

Социално-психологически основи на мирното разрешаване на
израело-палестинския конфликт

Автореферат на дисертация за присъждане на образователна и
научна степен доктор

Рецензенти:
проф. д.пс.н. Толя Стоицова
проф. д.ф.н. Пламен Макариев

Научен ръководител:
доц. д-р Александър Л. Гънгов

Дисертационният труд е обсъден на заседание на Катедра „Логика, етика и естетика” при СУ „Св. Климент Охридски” и е насочен за защита пред специализирано жури в състав: проф. д.п.с.н. Толя Стоицова, проф. д.ф.н. Желязко Стоянов, проф. д.ф.н. Пламен Макариев, проф. д-р Кирил Шопов, доц. д-р Александър Гънгов.

Обем: 240 страници

Литература: 88 източника

Таблицы: 32

Диаграми: 36

Приложения: 8

Защитата на дисертацията ще се състои на 23 януари 2012 г. от 18:00 в ауд. 63 на ФФ при СУ „Св. Климент Охридски”.

Материалите по защитата са публикувани в интернет на страницата на СУ „Св. Климент Охридски” и са на разположение на интересуващите се във ФФ при СУ „Св. Климент Охридски”.

Едва ли минава и ден без вестникарски заглавия, анонсиращи още един опит за постигане на мир в Близкия Изток, последвани от статии за нарастващо насилие и жертви. В тази ситуация, която ту спира, ту се появява отново, някои анализатори смятат, че договарянето на мирно решение на проблемите, които съществуват между Израел и палестинците е не само възможно, но и неизбежно. В същото време обаче, други експерти предупреждават, че освен ако и докато и двете страни не застанат на масата за преговори със силно желание за опрощение в своите сърца, което отхвърля предишните непримирими виждания, никога не може да бъде договорен продължителен мир между тези народи. Посредничеството за намиране на мирно решение на враждата между Израел и палестинците е особено затруднено поради сложността и многообразието на проблемите, които остават нерешени между тези неохотно сътрудничаещи си и враждебно настроени съседи. Факт е, че историята е показвала отново и отново, че когато хората са убедени, че действат според волята на Бог – дори когато това означава разрушението на цяла държава – е невероятно трудно да бъдат убедени в нещо друго. Въпреки това, тъй като залогът е толкова голям, идентифицирането на възможности за подобряване на преговорния процес чрез по-добро разбиране на начина, по който личността влияе върху разрешаването на конфликти представлява важно и навременно начинание, което беше и фокусът на това изследване.

Израелско-палестинският конфликт е вечният спор между израелци и палестинци и един от най-продължителните и експлозивни сред останалите световни конфликти. Той има широк обхват и терминът се използва също по отношение на по-ранните фази на същия конфликт, между еврейските и ционистки *yishuv* и мнозинството арабско население, живеещи в Палестина под отоманско или британско владение. Той е част от по-широкият (и като цяло по-ранен) арабско-израелски конфликт. Неуредените ключови проблеми са: взаимно признаване, граници, сигурност, права върху водата, контрол над Йерусалим, израелските заселнически селища и правни въпроси по отношение на бежанците. Насилието, породено от конфликта, предизвиква международно действие, както и загриженост за сигурността и човешките права, както в рамките на страните и между тях, така и на международно ниво.

Нивото на насилие, наблюдавано на практика в цялото времетраене на конфликта, е само един от обезпокоителните му аспекти. Сраженията се водят от редовни армии, паравоенни групи, терористични клетки и индивиди. Жертвите не се ограничават до военните, налице са голям брой жертви и от цивилното население на двете страни.

След като Хамас пое контрола над ивицата Газа през 2007 г., Израел наложи безпрецедентна блокада върху всякакво преминаване на границата навътре и навън от ивицата Газа. Блокадата дава начало на продължителна криза на човешкото достойнство с негативни хуманитарни последици. В основата на тази криза е деградацията на условията на живот на населението, причинена от изчезването на средствата за препитание и постепенния упадък на инфраструктурата, както и на качеството на жизненоважни услуги в областта на здравеопазването, вода и чистота и образование.

Промяната е необходима – и възможна – за едно по-добро бъдеще. Опитът показва, че една кризисна ситуация може да бъде началната точка, в която страдащото население да започне да осъзнава, че трябва да се промени нещо фундаментално, за да се постигне напредък и да се осигури по-добро и мирно бъдеще.

Нормалните, мирни отношения между палестинци и израелци, базирани на взаимно уважение, достойнство и сътрудничество, са възможни. При непрекъснатия провал на международните усилия (например Пийл; Резолюция на Общото събрание 181; Кемп Дейвид; Декларацията от 15 ноември, 1988 г. – Израел и АОП; Договорите от Осло; Кемп Дейвид II; Пътната карта за мир и т.н.) да договорят мирно споразумение между двете страни, палестинците и израелците сами (т.е. гражданското общество) трябва да постигнат цялостно и обективно мирно споразумение, което да сложи край на 100-те години кървав конфликт. Дошло е времето да се концентрираме върху мир и помирение отдолу нагоре, характеризиращи се със сериозна промяна на парадигмата, при която засегнатото население от двете страни на конфликта да започне да предприема сериозни помирителни инициативи, които да се базират на повече диалог и общуване между израелците и палестинците.

I. Поставяне на проблема

Дейностите, които да свързват палестинците и израелците, са интегрална част от постигането на постоянен мир. Затова тази дисертация има за цел да покаже, че има хора и от двете страни на конфликта, палестинци и израелци, които – в резултат на своите основни ценности и вявания – са убедени, че едно по-добро (т.е. мирно и стабилно) бъдеще е постижимо, като същевременно подпомагат сътрудничеството и

диалога с цел промяна на нагласите и насърчават хуманизма в ежедневно взаимодействие.

Отговорността за мира лежи върху плещите на тези от нас, които са привърженици на любовта и искат мир. От момента на това признание мирът се превръща в наша индивидуална отговорност. Ние всички сме привърженици на мира.

Силното гражданско общество е стратегически елемент във всеки процес на изграждане на мир. Като такива, дейностите, които събират палестинците и израелците са интегрална част от постигането на постоянен мир. Тези усилия, разбира се, трябва да бъдат подкрепени от международната общност, а политическите действащи лица трябва да бъдат готови да предоставят рамката и да създадат плодородна почва за продължителен мир между палестинци и израелци.

ГЛАВА 1

Въведение

Конфликтът между Израел и Палестина със сигурност не е нещо ново; вместо това той е във фокуса на вниманието на международната общност от края на Първата световна война и дори е източник на голямо безпокойство за бившата Лига на нациите (Перец, 1996). След края на Втората световна война, конфликтът е един от първите проблеми, с които се занимават Обединените нации (ООН) и остава в дневния ред на организацията при всяка сесия на Общото събрание на ООН от 1946 г. насам (Перец, 1996).

Съвременния конфликт между народите на Израел и Палестина често се счита за един от най-опасните проблеми, пред които се изправя днешния свят, но корените на конфликта са много комплексни и датират от незапомнени времена. Също така, макар конкретните причини за конфликта да са многостранни, те са свързани с много от същите проблеми, за които хората са водили войни от началото на света, включително и най-вече ограничената земя и ресурси, както и правото на собственост над тях. Конфликтът между народите на Израел и Палестина обаче се усложнява допълнително от начина, по който израелската държава беше „изрязана” от Близкия Изток чрез раздробяване на Палестина след края на Втората световна война, когато библейските пророчества по отношение на установяването на съвременна израелска държава се сбъднаха, процес, който се разглежда като фундаментално несправедлив и субективен от страна на палестинския народ, чието жизнено пространство е отнето.

Макар невероятно сложен по същността си, с множество причини, посочени като допринасящи за неговата необратимост, конфликтът между Израел и Палестина се фокусира в голяма степен върху борбата между еврейския национализъм или ционизъм и неговото най-общо съответствие под формата на арабски национализъм, чиито цел е установяването на това, кой има право на контрол над палестинския регион. Към днешна дата конфликтът обхваща еврейското и арабско население на Палестина, разбира се, но също така и техните съответни защитници в международната общност, които поддържат едната страна за сметка на другата поради различни политически, религиозни и социални причини (Перец, 1996).

Настоящи проблеми в израелско-палестинския конфликт

В последните години се случиха множество събития, които дават своето отражение върху процеса на разрешаване на конфликта между израелци и палестинци, включително някои от по-важните, които се дискутират по-долу.

Смъртта на Ясер Арафат. След смъртта на Ясер Арафат настъпва нова ера в палестинската история и израелско-палестинските отношения. Махмуд Абас (Абу Мазен) беше избран за президент („Раис”) на Палестинската национална власт със значително мнозинство на свободни и демократични избори. Абас обеща да сложи край на терора и да договори мир, базиран на изтеглянето на Израел от всички земи на Западния бряг и ивицата Газа, палестинска столица в Йерусалим и „връщане на палестинските бежанци”.

Изборната победа на Хамас. На изборите от януари 2006 г. движението Хамас печели мнозинство места в Палестинския законодателен съвет и формира правителство. Впоследствие това се превърна в правителство на единството, което

включва и Фатах, до юни 2007 г. Хамас отказва да признае правото на Израел да съществува или да сключи мир с Израел

Признаване на Израел – Мнозинството палестинци иска радикалното движение Хамас, което спечели изненадваща победа над Фатах на изборите за ПЗС от януари 2006 г. да признае Израел и да договори мир. Представителите на Хамас казват, че „те признават че Израел съществува”, но също така казват, че те никога няма да признаят правото на Израел да съществува като еврейска държава и никога няма да сключат мир с Израел. Европейските и американски лидери решиха да не преговарят с Хамас и да не предоставят помощ на Палестина, докато Хамас не се разоръжи и не признае Израел. Говорителите на Хамас изпращат смесени сигнали, но твърдо отстояват намерението си никога да не признават Израел и никога да не се откажат от претенциите си върху цялата територия на Палестина, макар че повечето палестинци изглежда искат от тях да следват пътя на мира.

Палестинско единство и бойкот на Квартета¹ - Страните от Квартета официално обявяват бойкот на воденото от Хамас правителство, докато то не се съгласи да признае Израел и да сложи край на насилието. Бойкотът е заобикалян, за да се позволи предоставянето на средства за заплати на палестинските служители. През март 2007 г. Хамас и Фатах сключват споразумение за единство в Мека, което да позволи създаването на правителство на единението с неясна платформа. Палестинците призовават западните правителства да признаят новото правителство и да прекратят бойкота. Членовете на Квартета ще говорят с членове на новото правителство, които не са от Хамас. Израел настоява, че ще поддържа отношения само с г-н Абас, който е президент и не е част от правителството.

¹ Квартетът за Близкия Изток, наричан още Близкоизточен квартал и Близкоизточна четворка, представлява обединение на усилията на Съединените американски щати, Руската федерация, Европейския съюз и Организацията на обединените нации за урегулиране на мирния процес за решаване на израелско-палестинския конфликт – бел. прев.

Колас на палестинската власт – През юни 2007 г., сред нарастваща анархия в Газа, военни части на Хамас атакуват позиции на Фатах/палестинската власт в Газа, включително военни постове, правителствени сгради и болници, като изтикват Фатах извън ивицата Газа. Палестинският президент Махмуд Абас разпуска правителството на единството и обявява, че ще сформира друго правителство, базирано на Западния бряг. На Западния бряг, военни части на Фатах арестуват представители на Хамас и техни бойци. В настоящия момент съществуват две отделни правителства в Газа и Западния бряг. Това прави бъдещето на мирния процес много несигурно.

Примирие и насилие. Махмуд Абас се опитва да убеди воюващите палестински групи да сключат примирие и да се въздържат от атаки срещу Израел, а Израел обявява, че ще се въздържа от убийства и преследване на издирвани терористи, освен в критични ситуации. Примирието се спазва до известна степен (юни 2007 г.) и ту е отменяно, ту се подновява. Израел продължава да арестува издирвани палестинци и хора, които се готвят да извършат терористични атаки, докато палестинците продължават да изстрелват ракети Касам (виж по-долу) от Газа. Отговорът на Израел в ивицата Газа убива както терористи, така и цивилни.

Сигурност. Неизменно свързан с горното е проблемът със сигурността. Абас декларира отново и отново, че няма да използва сила срещу въоръжените групи. В същото време той потвърждава, че „законът ще бъде приведен в сила” и че палестинските власти няма да позволят хаос и независими действия на въоръжени групи. 2005 г. обаче беше белязана от атаки от страна на Фатах и Хамас срещу палестинските институции, както и от самоубийствена атака, която изглежда е инспирирана от сирийския клон на „Ислямски джихад”.

Временна държава срещу окончателен статус. Пътната карта на Квартета изисква създаването на държава с временни граници, което се подкрепя от Израел и

САЩ, докато Абас настоява за окончателни преговори и твърди, че не желае държава с временни граници.

Ракети Касам. От началото на 2001 г. палестинските групи в ивицата Газа започват да изстрелват ракети Касам, първоначално срещу израелските заселения в ивицата Газа, а по-късно и по граждански цели в рамките на Израел. Стрелбата се увеличава, след като Хамас взема властта. Ракетите отнемат около една дузина животи и нанасят значителни имуществени щети. Град Сдерот е обект на ежедневен обстрел с ракети Касам през 2007 г.

„Барьерата на сигурността” (Стена на апартейда). „Барьера на сигурността”, построена в рамките на Западния бряг откъсва палестинците от тяхната земя и от другите градове, унищожава маслинови насаждения и друго имущество, според палестинците. Позицията на оградата е променяна няколко пъти под международен натиск. Решение на Международния трибунал на ООН (МТ) обявява, че барьерата е в нарушение на международното право. След построяването ѝ, жертвите от страна на Израел намаляват драстично, а израелската армия твърди, че тя е ключова за предотвратяване на терористичните атаки. Решение на израелския Върховен съд твърди, че стената не е нелегална по принцип, но нейната позиция трябва да бъде променена, за да се оптимизира баланса между сигурност и хуманитарна загриженост.

Оттегляне. Израелското правителство решава едностранно да се оттегли от ивицата Газа и други 4 селища на Западния бряг, евакуирайки около 8000 заселници. След смъртта на Ясер Арафат, то отчасти координира това действие с палестинците. Оттеглянето е завършено без сериозни инциденти през септември 2005 г., но е последвано от значителен хаос в Газа.

Безопасно преминаване и отворени граници. Палестинците, живеещи в Газа, имат силно ограничен достъп до останалия свят. Според договорите от Осло трябва да

бъде осигурено безопасно преминаване на палестинците до Западния бряг, но това никога не се осъществява. Израел предпочита релсова връзка, докато палестинците искат път за автомобили. Повечето гранични пунктове между Израел и Газа са затворени след оттеглянето. През есента на 2005 г. е отворен пункта Рафа, под наблюдението на ЕС, Египет и Палестина, а Израел наблюдава от разстояние чрез ТВ камери. Израел обещава да въведе безопасно преминаване, но не го прави. Пунктът е отворен само временно. Вътре в западния бряг, множество контролни пунктове ограничават движението на палестинците.

Израелски контролни пунктове – според пътната карта, Израел започва да евакуира нелегалните „контролни пунктове”, създадени от заселниците със знанието на правителството, но без формално одобрение, след март 2001 г. Правителството идентифицира около 28 такива контролни пункта. „Мир сега” твърди, че има 53 такива пункта. Като цяло, съществуват над 100 пункта, включително тези, издигнати преди датата на спирането им. Докладът на Сасон, оповестен на 9-ти март, 2005 г. описва значителни злоупотреби с държавни средства за застрояването на заселнически селища, макар повечето информация да е известна още преди това. Израелският министър-председател Ариел Шарон обещава още веднъж да евакуира пунктовете. До юни 2007 г. обаче не е постигнат особен напредък.

ПРЕГЛЕД НА ИЗСЛЕДВАНЕТО

Поставяне на проблема

Една от суровите истини, включващи се в разпределението на оскъдни ресурси като земята, е, че някои хора ще получат предимство за сметка на други. Може би никъде другаде на геополитическата карта тази истина не се потвърждава така, както в днешната ситуация между Израел и Палестина. Макар че този конфликт съществува от хилядолетия, той се изостри изключително през последните години, когато еврейският народ се опитва да консолидира своята трудно извоювана печалба след края на Втората световна война, а в същото време се опитва да развие постоянни отношения със своите арабски съседи. Имайки предвид широкото схващане за необратимостта на конфликта, работещо решение по отношение на очевидно непримиримите исторически претенции на двете страни в конфликта, изглежда се нуждае от Божие чудо. В тази наситена с напрежение среда, едва ли е чудно, че международните политици са ограничени в своите усилия да посредничат за постоянен мир в региона, а някои наблюдатели дори смятат, че винаги ще има война и размирици в Близкия Изток като резултат от вековните и фундаментални религиозни, социални и политически разлики, съществуващи между Израел и арабския свят. Всъщност някои авторитети твърдят, че разликите между Израел и Палестина са толкова големи и необратими, че мирното решение е малко вероятно.

Скорошното (2010 г.) възпрепятстване на флотилия от съдове с хуманитарна помощ и смъртта на няколко хуманитарни служители, насочили се към Газа, от страна на израелците и международното осъждане, което това провокира, е ясно доказателство, че враждебността не е намаляла.

Настоящата ситуация представлява сериозен обрат в предишните тенденции, които сочеха към помирение между воюващите страни, а фундаменталният проблем с правото на съществуване на всяка от страните беше основната пречка пред преговорите. Въпреки това, за целта на това изследване е полезно да се опитаме да

разберем двете страни на конфликта, за да идентифицираме общата основа и възможностите за компромис, които иначе може да бъдат пропуснати.

Все пак съществуват някои знаци за скромен напредък, които карат някои анализатори да смятат, че е възможно чрез преговори да бъде постигнато решение на фундаменталните разлики между Израел и Палестина и че то няма да включва пълното разрушение на едната страна.

Различни фактори за успешни преговори

Преговорите са диалог, чиято цел е да разрешава спорове, да създаде споразумение за начина на действие, да се договори индивидуална или колективна изгода или да се изработят решения, които да задоволят различни интереси. С най-прости думи, преговорите са дискусия между две или повече страни по спор, които се опитват да намерят решение на своя проблем. Те са основния метод на алтернативното разрешение на конфликти.

Този междуличностен или междугрупов процес може да се случва на лично ниво, както и на корпоративно или международно (дипломатическо) ниво, сдружения с нестопанска цел или между нации и различни етнически групи.

Подходи към преговорите

Преговорите обикновено включват обучен преговарящ, представляващ конкретна организация или позиция. Това може да бъде сравнявано с медиацията, където неутрална трета страна изслушва аргументите на всяка страна и се опитва да помогне при постигането на споразумение между страните. Свързано е също с арбитража, при който, подобно на юридическите процедури, и двете страни изтъкват

аргументите „за” своята кауза, а впоследствие арбитражното тяло дава решение и за двете страни.

Има много различни начини за раздробяване на процеса на преговори, за да се получи по-голямо разбиране за съществените части. Един възглед за преговорите включва три основни елемента: *процес, поведение и субстанция*. Процесът се отнася до начина, по който страните преговарят: контекста на преговорите, страните в преговорите, тактиките, използвани от партиите и последователността и етапите, в които се разиграват всички тези неща.

Традиционното преговаряне понякога се нарича *печалба-загуба* поради схващането за фиксиран ресурс, при което печалбата на един е загуба за друг. Това е вярно обаче само ако трябва да бъде разрешен един проблем, например цена при прости търговски преговори.

Емоции в преговорите

Емоциите играят важна роля в процеса на преговаряне, макар тяхното значение да се изследва активно едва в последните години. Емоциите имат потенциала да играят позитивна или негативна роля в преговорите. По време на преговори решението дали да се приеме решението или не се базира отчасти и на емоционални фактори. Негативните емоции могат да причинят буйно и дори ирационално поведение и могат да накарат конфликтите да се изострят, а преговорите да се разпаднат, но в същото време могат да бъдат инструментални при постигането на отстъпки. От друга страна, позитивните емоции често могат да помогнат да постигане на споразумение и за максимизиране на общите ползи и могат също да бъдат инструментални при постигането на отстъпки. Позитивните и негативни дискретни емоции могат да бъдат

стратегически показвани за повлияване на резултатите и могат да проявяват по различен начин в различните култури.

ЦЕЛ НА ИЗСЛЕДВАНЕТО

Това изследване има две цели.

1. Да направи критичен преглед на съответната литература за даване на информирана оценка на значимите фактори, допринасящи за настоящото положение в Близкия Изток и да идентифицира възможности за постигане на разбиране и опрощаване като средство за постигане на мирно решение на различията между Израел и арабския свят; и
2. Да представи резултатите от изследване, направено сред участниците в серия от уъркшопи/семинари за идентифициране на начина, по който личността може да играе роля в постигането на постоянен мир между народите на Израел и Палестина.

Следвайки тези две цели, изследването се ръководи от двете хипотези, описани по-долу.

Хипотеза на изследването

Водещата хипотеза на изследването се състои от две части, както следва:

1. Трите личностни предсказващи фактора (т.е. надежда, опрощение и авторитет) ще имат по-висока корелация от демографските биоданни (измерени чрез отговорите на изследването на разрешаване на конфликти) с двата критерия (т.е. атитюдните скали), които се използват за измерване на

съответните нагласи по отношение на оптимизма за мирно решение, стойността на външните/международни усилия в сравнение с израелско-палестинския мирен процес и едностранно срещу двустранно решение. Атитюдните скали се базират на серия от въпроси с Ликъртова скала в изследването за разрешаване на конфликт (което се базира отчасти на съществуващите скали от изследователски инструмент с доказана надеждност и валидност и който е описан по-подробно в главата с методологията), които са проектирани да извличат този тип информация. С други думи, израелец или палестинец, който има висока резултат по предсказващи фактори като „надежда” и „помирение”, вероятно ще бъде и оптимистично настроен за потенциала за мирно решение на конфликта (критерии 16-20) и ще разглежда в позитивен план влиянието на международната общност в израелско-палестинския мирен процес (критерии 21-25).

2. Работните групи (които също са описани по-подробно в главата с методологията по-долу) ще имат за резултат увеличение на критерийните резултати на участниците (но не и на личностните резултати), т.е. при второто изследване (*пост-изследване*) участниците ще имат по-висок резултат при критериите (въпрос 16-25), които измерват оптимизма за мирно решение (16-20) и стойността на външните/международни усилия в сравнение с израелско-палестинския мирен процес (21-25) за разлика от изследването, проведено като предварително, преди началото на работните групи/семинарите.

Трите изследвания (предварителни и пост изследвания) са проведени по време на три различни семинара/работни групи, наскоро проведени във

Витлеем, Израел и Аман, Йордания, организирани от Израелско-палестинския център за изследвания и информация (ИПЦИИ), Аман, Йордания и Семинара за помощ на палестинския народ на ООН.

Значимост на изследването

Както е отбелязано по-горе, въпреки някои индикации за постигнат напредък от края на XX в. при договарянето на мир между Израел и Палестина, процесът е пропит с язвителност и взаимна враждебност, така че за последното десетилетие не е постигнат почти никакъв напредък. По тази тема Барари отбелязва, че „новите събития, случили се след втората половина на 90-те години на XX в. допринасят значително за пълния разпад на мирния процес в Близкия изток, особено по отношение на израелско-палестинския въпрос” (стр.1). Наистина, имайки предвид тенденциите през 90-те, войнствените реакции, демонстрирани от началото на века, се разглеждат от някои наблюдатели като пълен и рязък завой от страна на палестинците. Така например Барари добавя, че „много все още са озадачени от това трагично развитие, което има своя връх през септември 2000г., когато недоволните палестинци започнаха това, което е познато като интифадата Ал Акса. Насилие, контранасилие и взаимно обвинение в престъпления и демонизиране замениха диалога и мирното съжителство” (2004 г., стр. 1)

Обосновка на изследването

Историята е показвала отново и отново, че повечето конфликти могат да бъдат разрешени; но събитията, случили се след края на Студената война и разпада на

съветския съюз в началото на 90-те години на XX в. показват, че конфликта между Израел и Палестина може да не подлежи на мирно решение, освен ако и докато и двете страни не проявят желание да положат усилия заедно за признаване на правата, целите и задълженията на въвлечените страни. Степента, в която личността може да бъде използвана за измерване на готовността на страните в тези преговори да простят миналите прегрешения и вреди, нанесени от другите, вероятно ще бъде и степента, в която тези преговори ще имат успех там, където предишните усилия са се провалили.

ГЛАВА 2

Преглед на литературата

Макар да е ясно, че всички хора носят множество различни „шапки” по време на своя живот, които влияят на тяхното мнение и готовност за опрощение, както и че техните виждания за света около тях се променят с времето, също така е ясно, че някои хора изглеждат по-податливи на разрешаването на конфликти във времето, отколкото други, но в много от случаите причините за това са по-добре описани, отколкото разбрани.

Въпреки това, хората могат и се променят и не е неразумно да се каже, че много възрастни хора имат съвсем различни виждания за света в сравнение с младостта си, виждания, които може би са по-възприемчиви към мирни решения на сложни проблеми.

Философия на личността. Изследването на теорията за личността в контекста на израелско-палестинския конфликт е полезно, тъй като може да предостави полезна информация за мотивите, с които някои хора са по-благосклонно настроени към намирането на решение, докато други остават непреклонни и нежелаещи да простят или забравят старите прегрешения. В това отношение психологията на личността е клон на психологията, който изучава личността и индивидуалните разлики. Едно направление в тази област се опитва да изгради цялостна картина на дадена личност и неговите или нейните главни психологически процеси. Друго течение разглежда личността като изследването на индивидуалните разлики, с други думи, как хората се различават един от друг. Трета област на интерес е изследването на човешката същност

и как всички хора си приличат. Тези три гледни точки се преплитат в изследването на личността.

Развитие на личността

Личностното развитие е развитието на организирания модел на поведения и нагласи, който прави личността уникална. Развитието на личността се случва посредством непрекъснатото взаимодействие на темперамент, характер и среда.

Личността е това, което прави един човек уникален и започва да се разпознава скоро след раждането. Личността на детето има няколко компонента: темперамент, среда и характер. Темпераментът представлява наборът от генетично детерминирани черти, които определят подхода на детето спрямо света и как то го опознава. Не съществуват гени, които да определят конкретни личностни черти, но някои гени наистина контролират развитието на нервната система, която на свой ред контролира поведението.

Вторият компонент на личността произхожда от адаптивните модели, свързани със специфичната среда на детето. Повечето психолози са съгласни, че тези два фактора – темперамент и среда – влияят на развитието на личността на човека в най-голяма степен. Темпераментът, поради своята зависимост от генетични фактори, понякога се разглежда като „природа“, докато факторите, произтичащи от средата, се наричат „възпитание“.

Въпреки че все още има противоречия кой от факторите има по-голямо значение при формирането на личността, всички експерти са единодушни, че добрите родители играят ключова роля в развитието на личността на детето. Когато родителите разбират как детето им реагира в определени ситуации, те могат предварително да преценят кои

са потенциалните проблеми пред него. Те могат да подготвят детето за ситуацията или, в някои случаи, те могат напълно да предотвратят трудната ситуация. Родителите, които знаят как да адаптират родителския си подход към конкретния темперамент на детето си могат най-добре да предоставят наставление и да гарантират успешното развитие на личността на своето дете.

Накрая, третият компонент на личността е характерът – наборът от емоционални, когнитивни и поведенчески модели, заучени чрез опит, който детерминира начина, по който човек мисли, чувства и се държи. Човешкият характер продължава да се развива през целия живот, макар че до голяма степен зависи от вродените черти и ранния опит. Характерът зависи също и от моралното развитие на човека.

Формиране на идентичност

Формирането на идентичността е процесът на развитие на уникалната личност на индивида в конкретен етап от живота. В психологията на развитието етапът е конкретна фаза от развитието на индивида, например ранно детство, детство, юношество, в която се откриват индивидуални характеристики, чрез които един човек бива разпознаван или познаван. Този процес дефинира индивида за другите и за самия него. В допълнение на изграждането на лична идентичност, базирана на нуждата от уникалност, хората също така придобиват и социална идентичност, базирана на членството им в различни групи – семейна, етническа, професионална и т.н.

Влиянието на средата за развитието на личността

Съществуват множество потенциални фактори, породени и повлияни от взаимодействията с обществото и културата, взаимодействието на индивида със

социалните системи – микро- (непосредствената социална обстановка, в която е поставен индивида, например семейство, приятели, квартал), мецо- (общности, групи и широкият семеен кръг), екзосистемата и макросистемите – всички те участват в изграждането на личността.

Холистичните идеи и принципи на Бронфенбренер за общите системи предоставят основа за разбиране за характеристиките на всички системи, както и за уникалните възможности за множеството вариации на опита, които стават причина за разнообразието между хората. Индивидите и техните среди се разглеждат като взаимно формиращи се системи.

Макросистемите описват културата, в която живеят индивидите. Културните контексти включват развиващи се и индустриални страни, социоикономически статус, бедност и етническа принадлежност.

Тези фактори обикновено се разглеждат като произтичащи от произхода и средата. Изследванията на психолозите през последните няколко десетилетия все повече сочат, че наследствените фактори имат по-голяма значение, особено за основни черти на личността като емоционалния тон.

Придобиването на ценности, вярвания и очаквания обаче изглежда се дължи в по-голяма степен на социализацията и уникалните преживявания, особено по време на детството някои наследствени фактори, които допринасят за развитието на личността правят това вследствие на взаимодействията с конкретната социална среда, в която живеят хората.

Влияние на културата върху развитието на личността

Всяко човешко същество навлиза в човешката общност при раждането си и оттам нататък общността (родители, братя и сестри, семейство, квартал, страна,

култура и т.н.) създава индивида. Хората създават хора. Децата биват повлияни от своята култура чрез комуникацията на вярвания и обичаи, които родителите получават от други структури на мезосистемата и екзосистемата. Нашата култура диктува вярвания по отношение на религията, училището, семейството и живота в общността.

Философски убеждения

Много от идеите, развити от теоретиците на личността от миналото и от съвременното произхождат от основните философски убеждения, които те имат. Психологията не е напълно емпирична дисциплина, тъй като тя комбинира елементи от изкуството, науката и философията, от които могат да се правят общовалидни изводи. Следващите пет категории са най-фундаменталните философски убеждения, върху които теоретиците не са постигнали консенсус:

Свобода срещу детерминизъм. Дебатът за това, дали хората имат контрол над собственото си поведение и дали разбират мотивите зад него (свобода) или дали тяхното поведение е фундаментално детерминирано от някаква друга сила, върху която те нямат контрол (детерминизъм). Може би хората просто реагират на външни сили като правителство, родители, професори, икономическата система и т.н., а може би те биват ограничавани да действат по определен начин от своята генетика, възпитание и т.н.. Причината може би е зависи от вероятности, т.е. варира и следователно е неопределена.

Наследственост срещу среда (Природа срещу възпитание). Смята се, че личността се определя в голяма степен или от наследствените фактори и генетиката, или от средата и опита. Съществуват доказателства в подкрепа и на двете възможности. Някои дори вярват, че е комбинация от двете.

Уникалност срещу универсалност. Спорът дали всеки от нас е уникален индивид (уникалност) или хората са в основата си еднакви по своята същност (универсалност).

Проактивност срещу реактивност. Дали действаме основно поради собствена инициатива (проактивност) или реагираме на външни стимули (реактивност)?

Оптимизъм срещу песимизъм. На последно място дали можем да променим своята личност (оптимизъм) или тя остава същата през целия ни живот (песимизъм).

В един свят, лишен от задължения, никое действащо лице не може да върши постоянно това, което е правилно, нито да притежава воля да промени своето поведение, когато бъде забелязана тенденция за извършване на неправилни действия. Множество проблеми биха имали общо с въпроса как би било най-добре да се отнасяме към своите реактивни нагласи или чувства като неприязън, гняв, благодарност и опрощение, ако детерминизмът е истина. Както беше отбелязано, тези реактивни нагласи са важни, освен всичко друго и за междуличностните отношения.

По отношение на израелско-палестинския конфликт неприязънта и гнева са две от най-сложните препятствия, които хората трябва да преодолеят. Прекалено многото враждебност в рамките на продължителен период от време е оставила множество белези и чувството за загуба и дълбока болка се подхранва непрекъснато. Въпреки това, щом веднъж неприязънта и гнева бъдат преодолені, ще се появят нови възможности за едно по-добро и, да се надяваме, мирно решение и за двете страни.

Последиците от неспособността да прощаваш включват пълната изолация от другите, процес, който вреди повече на жертвата, отколкото на извършителя на първоначалното нарушение. Това е вярно в най-общ смисъл и в голяма степен се отнася и до фокуса на тази дисертация, израелско-палестинския конфликт. Без ангажиране с врага, възприет като такъв, без сериозни опити за преодоляване на

изпълненото с насилие минало и изместване на вниманието към едно по-добро (=мирно) бъдеще за следващите поколения, и двете страни в конфликта просто ще направят окопите по-дълбоки (или ще построят по-високи стени) , което на свой ред ще ги изолира още повече.

По отношение на конфликта в Близкия Изток това означава, че е необходимо да се постигне значителен напредък и от двете страни, за да се стигне накрая до схващането, че и двете страни имат своя вина за негативните събития. Така например, израелските заселници трябва да осъзнаят, че атакуването на фермери и ученици по никакъв начин не помага за постигането на мирно решение. Или че изстрелването на домашно направени ракети по цивилни обекти в Израел от страна на различни военизирани групи, намиращи се в ивицата Газа, представлява акт на агресия, което не е индикация, че е постигнат кой знае какъв напредък, за да бъде наистина видяна другата страна като заслужаваща опрощение.

Теории за личността

Имайки предвид фундаменталната ѝ роля в хода на човешките дела и нейната важност при разбирането на мотивите на някои хора да действат по определен начин, докато други са по-склонни да поемат друг път, едва ли е чудно, че през годините са разработени широк спектър от теории за личността, които могат също така да бъдат полезни при предвиждането на мотивационните сили, действащи в израелско-палестинския конфликт днес. За тази цел съществуват няколко теоретични перспективи по отношение на личността във философията, които включват различни идеи за връзката между личност и другите философски конструкти, както и различни теории по отношение на начина, по който се развива личността.

Тъй като личността е толкова фундаментална за човешките отношения, едва ли е изненада, че тя е в центъра на вниманието на учените от хиляди години насам. Може би най-значителният е подходът на чертите.

Формирането на личността е универсално човешко начинание, при което всеки участва активно във формирането на собствената си личност, а също и на тези на другите; в резултат на това вниманието е концентрирано върху идентичността, репутацията и образите, които се комуникират в един динамичен и повтарящ се процес. В тази връзка Хампсън (1988) отбелязва, че “формирането на личността е социален процес, включващ активното участие на действащото лице, наблюдател и самонаблюдаващ се. Приложението на конструктивисткото виждане към израелско-палестинския конфликт би трябвало да бъде сред компонентите, чрез които да поеме към мир, тъй като то позволява различни възможности за промяна на личността, включително културни и наследствени различия.“

Така както всеки от нас показва различен образ в ежедневните си взаимоотношения с другите като съпруг/съпруга, родител, подчинен, началник, брат/сестра и т.н., Хампсън вярва, че един полезен начин за разглеждане на личността като конструкт е да се отхвърлят предишните схващания за личността като присъща изцяло на индивида, а по-скоро като динамичен процес, който разчита на външни влияния не само за формирането на личността, но също и за нейното дефиниране.

Типови теории

Типът личност се отнася до психологическата класификация на различните типове хора. Типовете личност се различават от чертите на личността, които са налице в различни нива или степени. Така например, според типовите теории, съществуват два

типа хора, интроверти и екстраверти. Според теориите на чертите, интроверсията и екстраверсията са част от един непрекъснат континуум, който съдържа в себе си множество хора.

В контекста на изraelско-палестинския конфликт всички изброени по-горе типове личност са налице. Те се прилагат към среднoстатистическия гражданин, както израелски, така и палестински, по същия начин, както различните типове личност и директно свързаното с тях поведение несъмнено играе значителна роля сред ключовите политически играчи на локално, регионално и също така международно ниво. В борбата за постигане на по-добри резултати на всички нива, когато заинтересованите страни се опитват да изработят решение за този толкова продължителен и трагичен конфликт, на крайна сметка би било полезно да имаме по-добро разбиране за типа личност на представителите на различните страни на масата за преговори.

Личността като предсказващ фактор за мирно решение

Всички споменати по-горе фактори предполагат, че типовете личност могат да помогнат за идентифицирането на индивиди, които ще бъдат по-благоклонни към намирането на мирно решение на един толкова сложен и продължителен конфликт, какъвто е този между израелци и палестинци. На практика изследователите са използвали личността за предсказване на други резултати, включително готовността да се работи в екип (O'Neill & Kline, 2008), цялостно представен в работата (Peterson & Mannix, 2003), академични постижения и дори вероятността от развиване на рак на белите дробове (Furnham & Heaven, 1999). Въпреки това е налице липса на консенсус по отношение на конкретното влияние, което един тип личност има в сравнение с друг при сценариите за разрешаване на конфликти. В тази връзка Фърнам и Хевън изтъкват,

че “съществуващите теории не са прецизни, те си противоречат по много начини, техните открития все още са постигнати по пътя на предположението, а сливането им, което вече се случва, все още не е довело до никакъв консенсус“ (стр. 47). Освен това едно изследване на Гудфилд от 2007 г. твърди, че е възможно да се установи типът личност на отделен лидер и готовността за участие в сериозни преговори за разрешаване на конфликти като се наблюдават няколко невербални маркера, но и че множеството крайности във всеки тип личност, както и фактът, че хората се променят с времето, правят генералните преценки относно предиктивната способност на такива измервания трудни или дори невъзможни за прецизно формулиране.

Въпреки липсата на всеобщ консенсус и тези ограничителни фактори, известна индикация за типовете личност, които биха били по-предразположени към ангажирането с и в крайна сметка приемането на мирно решение на даден конфликт може да се извлече от масивите информация, която е събрана до момента.

Към днешна дата са налице някои изследвания, които разглеждат влиянието на личностните типове върху готовността на индивидите да се търси мирно решение вместо насилствено такова. Личностните типове, които възприемат високи нива на насилие в развлекателната индустрия или които са изпитали високи нива на насилие във формиращите ранни години на своя живот са също предразположени да приемат насилието като решение на конфликтите

Ефективната комуникация между страните в конфликта е съществено изискване за преговорите, а личностните типове, които се характеризират с по-високи нива на сговорчивост може да бъдат индикатор за тяхното предразположение към мирно решение. Тъй като множество конфликти, особено този, бушуващ между израелци и палестинци, се усложняват от несговорчивостта на замесените страни, дори това незначително допускане може да се разглежда като знак за слабост от ответната страна

или дори от хардлайнерите на съответния лагер. Въпреки това, трябва да съществува някаква обща основа, поставена между враждуващите страни и комуникацията представлява първата крачка по дългия път към успеха.

Следователно, полагайки усилието за подобряване на комуникацията, преговарящите в конфликта с личностни типове, които имат готовност да бъдат добронамерени към ответната страна имат по-голям шанс да постигнат поне част от това, което искат, вместо да преследват споразумение от типа „всичко или нищо“.

Общо взето, макар че типовете личности могат да предоставят някаква индикация за готовността и предразположението на индивидите да търсят мирно решение в даден момент, изследването непрекъснато изтъква, че анализът е изключително сложен от самото начало и че ограничаващите фактори като настоящото виждане за света на индивида могат да играят ключова роля в начина, по който те разглеждат конфликта и кои стъпки могат да се считат за най-ефективни при неговото разрешаване.

ГЛАВА 3

Методология

Описание на подхода на изследването

За да може идеята по отношение на „готовността за мирно решение” на израелците и палестинците да бъде развита, бяха проведени три проучвания (проучвания преди и след) по време на три различни семинара/работни групи, които се проведоха във Витлеем, Израел и Аман, Йордания както следва:

3.1.1 4-5 януари и 11-12 април 2008 г. - Витлеем, Израел: *„Работни групи за обучение по мир”*, организирани от Израелско-палестинския център за изследване и информация (ИПЦИИ).

Израелско-палестинския център за изследване и информация е създаден през 1988 г. с цел да създаде условия за диалог на различни нива между израелското и палестинското гражданско общество (ИПЦИИ, 2010 г.). Днес сред целите на ИПЦИИ е да предостави интелектуалната рамка, в която израелци и палестинци, а също така и други народи, могат да развиват и поддържат нови схващания и идеи, които да допринасят за политическия и обществен дебат, с цел да бъдат повлияни взимашите решения и да се отправи предизвикателство към настоящата политическа реалност, а в резултат на това да бъде насърчено политическото решение за „две държави на два народа”.

Двете най-скорошни работни групи събраха над 250 души, занимаващи се обучение по мир, изготвители на учебни планове, посредници при срещи, практики на изследванията на мира от Израел, Палестина и много други държави. Освен това участниците в работните групи включваха практикуващи в областта на разрешаването

на конфликти, медиатори и активисти от академичните среди, изследователския сектор, правителствени и обществени организация и други от Израел, Палестина и международната общност, които бяха привлечени да участват в това изследване.

3.1.2 19-20 февруари 2008 г. – Аман, Йордания “Семинар на ООН в помощ на палестинския народ”²

Семинарът на Обединените нации в помощ на палестинския народ е проведен вследствие на мандата на Комитета за упражняване на неотменимите права на палестинския народ, който е установен с резолюция 3376 (XXX) на Общото събрание на ООН през ноември 1975 г. (заключителни документи на Семинара на ООН в помощ на палестинския народ, 2010 г.)

Главната цел на тази серия от семинари е „да повиши познаваемостта и да събере подкрепа за Програмата на палестинската власт „Палестина: прекратяване на окупацията, установяване на държавата” (Семинар на ООН в помощ на палестинския народ, 2010 г.). Тези семинари взимат под внимание настоящата социоекономическа ситуация в окупираните палестински територии; предоставят платформа за дискутиране на начини за осигуряване на хуманитарна помощ и реконструкция на ивицата Газа; разглеждат подходи за изпълнение на дневния ред за изграждане на палестинската държава; разглеждат алтернативни начини за мобилизиране на широка международна помощ в подкрепа на палестинската икономика и намаляване на страданията на палестинския народ (Семинар на ООН в помощ на палестинския народ, 2010 г.).

Участниците в този семинар представляват смесена група от израелци и палестинци; много от тях са представители на местната неправителствена общност.

² Виж приложение G за предварителна програма на семинара

Общ преглед на настоящите и скорошните предложения от страна на тази организация е представен в Таблица 3 по-долу.

Метод за събиране на данни и база данни на изследването

Въпросник:

Базирайки се на различните изследователски методи, които са на разположение, беше определено, че използването на въпросник е най-добрият подход поради неговите няколко предимства, описани по-подробно по-долу, и инструментът беше представен на целевата публика, т.е. израелци и палестинци - на английски или арабски – които посетиха работните групи, които също са описани по-долу. Преводът на въпросниците се осъществи от ръководещия изследовател. Анкетата се проведе в писмена версия, при която всеки от респондентите трябваше да отговори на 36 въпроса.

Изследванията бяха стандартизирани, за да се осигури надеждност, обобщимост и валидност; всеки респондент. Съществуват няколко предимства, свързани с употребата на инструмент за анкетиране в това изследване, включително следните:

Предимства

- Това е ефикасен начин за събиране на информация от голям брой респонденти. Възможни са много големи извадки. Могат да се използват статистически техники за определяне на валидност, надеждност и статистическа значимост.
- Проучванията са гъвкави в смисъл, че може да се събере широк обхват информация. Те могат да се използват за изследване на нагласи, ценности, вявания и предишно поведение.

- Тъй като са стандартизирани, те са относително освободени от няколко типове обичайни грешки
- Те са относително лесни за управление
- Налице е икономичност при събирането на информация поради фокуса, осигурен от стандартизираните въпроси. Само въпроси, които са от интерес за изследователя се задават, записват и анализират. Не се изразходват време и пари за странични въпроси.

„Въпросникът за изследване на разрешаването на конфликт”, разработен за целта на тази дисертация (виж приложение А за английска и арабска версия), съдържа общо 36 въпроса и е структуриран както следва, според насоките, предоставени от Лопез и Снайдер (2003):

1. **1-15, Предсказващи фактори**³. Тези личностни предсказващи фактори се базират на съществуващите скали за:
 - а) Надежда (Ревизиран тест за ориентация в живота (РТОЖ))
 - б) Опрощение (Хартланд скала за опрощение)
 - в) Скала за авторитарност
2. **16-27, Критерии:**
 - а. 16-20 измерват оптимизма по отношение на мирно решение
 - б. 21-25 измерват стойността на външните/международни усилия спрямо израелско-палестинския мирен процес
 - в. 26-27 решение за една държава спрямо такова за две държави
3. **28-35 биоданни**
4. **36** беше оставен за коментари

³ Виж приложение В за кратко описание на предсказващите фактори, т.е. „надежда”, „опрощение” и „авторитет”

Крайната ситуация (т.е. резултатът от три рунда анкета) е следната:

42 участника са попълнили предварителните и последващи анкети (26 израелци/16 палестинци)

48 са попълнили само предварителната анкета

29 са попълнили само последващата анкета

В крайна сметка общо **119** участници са попълнили анкетните въпросници по време на провеждането на трите семинара/работни групи (*общо 162 анкетни въпросника са оценени с помощта на статистическия софтуер SPSS[®]*), чиято цел е разработването на съответни средни резултати, корелационен анализ и такъв за надеждност на анкетните резултати от предварителното и последващо тестване, за да потвърдят или отхвърлят водещите хипотези на изследването, които са описани по-горе.

ГЛАВА 4

Дискусия

Човешки същества са печално известни като изключително трудни за изследване, особено в дългосрочен план, затова е и налице недостиг на навременни и релевантни изследвания по отношение на личността и как тя може да повлияе на кроскултурни преговори и усилия за разрешаване на конфликти. Въпреки нарастващата глобализация на пазара, голямата част от изследванията към днешна дата се концентрира върху различни културни дименсии (например Хофстеде), но въпреки това съществуват достатъчен брой разлики, включващи се в личностните типове на хората по света, за да направят всяко такова сравнение по-сложно от обикновен анализ на различни културни дименсии. Като членове на човешката раса определено е оправдано да очакваме, че ще има широк спектър на разнообразие в личностните типове в рамките на всяка една популация, но също така е разумно да предположим, че силното влияние на средата ще допринесе за определяне на поведенческите реакции, които характеризират определени типове личности. Тези прилики и разлики могат да бъдат използвани за идентифициране на тези членове на определена група, които може да са по-благосклонни към прошка.

Организация на анкетата

Анкетният инструмент е организиран във следните компоненти:

1-15 Предсказващи фактори (надежда, прошка, авторитарност)

16-27 Критерии:

а) 16-20 измерва оптимизъм за постигане на мирно решение

б) 21-25 измерва стойността на външните/международни усилия спрямо израелско-палестинския конфликт

в) 26-27 решение за една държава срещу такова за две

28-35 биоданни

36 е добавен за коментари

Хипотеза:

Както беше отбелязано по-горе водещата хипотеза на изследването е двустранна, както следва:

1. Трите предсказващи фактора на личността (надежда, прошка и авторитет) ще корелират в по-голяма степен отколкото демографските биоданни с двата критерия (атитюдните скали).

С други думи, израелец или палестинец, който има висок резултат по предсказващи фактори като „надежда” и „прошка” се очаква да бъде по-оптимистично настроен по отношение на потенциала за мирно решение на конфликта (критерии 16-20) и да вижда като цяло позитивно влияние на ролята на международната общност в израелско-палестинския мирен процес (критерии 21-25)

2. Работната група ще доведе до повишение в резултатите по критериите на участниците преди и след (но не и при тези за личност (т.е. предсказващи фактори); въпроси от анкетата 1-15), т.е. при втората анкета (последващо изследване) участниците ще имат по-висок резултат при критериите (въпроси 16-25), които измерват оптимизма по отношение на намирането на

мирно решение (16-20) и стойността на външните/международни усилия спрямо израелско-палестинския мирен процес (21-25).

Част две от хипотезата твърди, че работната група ще доведе до повишаване на резултатите на участниците по критериите преди и след нея (но не и тези за личност), т.е. по време на втората анкета (последващо изследване) участниците ще имат по-високи резултати по критериите (оптимизъм и стойност на външните усилия) в сравнение с референтките данни от анкетата, проведена като предварителна в началото на работните групи/семинара.

Резюме на участието в анкетата

Резултатът от трите рунда на анкетата е както следва:

42 участниците са попълнили както предварителната, така и последващата анкета; (26 израелци/16 палестинци)

48 участници (25 израелци/23 палестинци) са попълнили само предварителната анкета

29 участници (17 израелци/12 палестинци) са попълнили само последващата анкета

Следователно бяха събрани общо **162** въпросника.

Средната възраст на участниците в работните групи/семинара е 39, 63 години. Всички споменати 76 жени и 79 мъже са участвали в някаква част от провеждането на изследването, както е показано на фигура 48 по-долу.

От тях 27 са с висше образование, 102 с бакалавърски степени, седем участници със средно образование и 19 участника с незавършено висше образование, както е показано на фигура 49 по-долу.

Що се отнася до религиите на участниците, девет от тях са християни, 80 евреи, 61 мюсюлмани, 10 участници, които са отбелязали религията си като „друга” и двама участници, които са заявили, че не са последователи на конкретна религия.

Дескриптивна статистика на участващите в изследването, разделени по етнически признак (израелци/палестинци) и по участието си преди и след работните групи, е резюмирана в Таблица 9 и във фигури 3 до 8, представени по-долу.

Таблица 9: Резюме на предварителни и последващи резултати по критерии

Рунд	ИЗРАЕЛЦИ (предварително и последващо)	Израелци Предварително	Израелци Последващо	ПАЛЕСТИНЦИ (предварително и последващо)	Палестинци Предварително	Палестинци Последващо
1-ви	17	18	3	5	14	5
2-ри	1	1	-	3	2	
3-ти	8	6	14	8	7	7
ОБЩО	26	25	17	16	23	12
	(= 52 въпросника)			(= 32 въпросника)		

Горната таблица резюмира резултата от трите анкети.

VI. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Изследването показва, че израелско-палестинският конфликт със сигурност не е нещо ново и дори много наблюдатели твърдят, че е възможно да се обхванат случващите се събития в региона като просто се заменят имената на ключовите играчи и настоящата статистика поради сходството със събитията от последните няколко десетилетия. От позицията на Израел, формалната и декларирана цел на организации като Хамас – да бъде разрушена тяхната държава – прави договарянето на споразумение невъзможно, а, обратно, същото важи и за палестинците, които разглеждат израелците като тези, които първоначално са нарушили тяхното право на собственост в ивицата Газа и на други места. Когато хората са абсолютно и искрено убедени, че следват Божията воля, е също толкова трудно или невъзможно да бъдат убедени във възможността за алтернативен начин на действие. Може би е възможно обаче да се създаде атмосфера, в която диалогът може да замени насилието чрез едно по-добро разбиране на типовете личности, които са най-благосклонни към разрешаване на конфликтите вместо към непрекъснато насилие, без означение колко сериозни са провокациите или в каква степен всяка страна смята своята позиция за оправдана по отношение на нейните цели .

Макар да е малко вероятно да има цялостна промяна в манталитета на израелския или палестинския народ в краткосрочен план, поне по отношение на фундаменталните им права да съществуват, може би е възможно да бъде насърчена силата на един индивид за постигане на промяна чрез въздържане от това, което се счита за правилно и праведно отмъщение да престъпления, извършени в миналото, независимо колко нечувани са изглеждали във времето си и как се възприемат в ретроспекция днес. Силата на един индивид да убеди други може да се окаже крайгълния камък, който е необходим за пораждането на акта на опрощение по

начини, които ще преодолеят тези привидно непреодолими препятствия пред мирния процес, вместо да се опитваме да разрешаваме индивидуално всяка от огромното множество спорни теми, които повече допринасят, отколкото могат да бъдат решение на проблема.

Въпреки тези предизвикателства, залогът, разиграваш се при договарянето на споразумение за острите разлики, които все още съществуват между лагерите на израелци и палестинци подсказва, че освен ако и докато позициите на „всичко или нищо”, възприети от крайните елементи от двете страни не бъдат смекчени, едва ли има голям смисъл да продължаваме да дебатираме другите разлики, които съществуват в момента между воюващите страни в израелско-палестинския конфликт.

Когато личността бъде взета под внимание в процеса на преговорите, се появяват някои интересни възможности. Тъй като личността е толкова разнообразен конструкт, би било трудно да изясним как един индивид с даден личностен тип би реагирал на определен набор от обстоятелства, но може би могат да се отделят някои общи тенденции. Така например, имайки предвид данните на непосредственото изследване, е разумно да се предположи, че индивидите, участващи в работните групи, използвани за набиране на въпросната популация, са били предразположени към компромис, за разлика от по-крайните си сънародници и от двете страни, които остават непреклонни по фундаменталния въпрос – правото на другия да съществува.

Един бърз поглед върху картата на региона ясно показва, че на практика няма много място за компромис, при отсъствието на други отстъпки от двете страни, а един преглед на новинарските заглавия от последните няколко десетилетия също така подсказва, че компромисът не само се изплъзва на страните, той е направо невъзможен. Що се отнася до личностите на засегнатите индивиди, може също да се предположи, че различните контингенти, компрометиращи позициите на двете страни, се състоят от

хора със същите вариации в личностните типове, каквито се откриват в по-голямата популация, от която произхождат те; може обаче да се предположи и че огромното значение на проблемите, включващи се в тези дебати, засенчва личностното предразположение към опрощение и постигането на едно ново начало. Отсъствието на даден личностен тип сред съответните школи на мислене, които влияят на израелско-палестинските преговори може би е по-малко важно от факта, че дори тези личностни типове, които са най-склонни към опрощение, за да се намери разумен компромис, ще бъдат обезсилени от най-непримиримите в двата лагера, които ще продължат да настояват на своите идеи без да се замислят за последиците.

Ясно е, че сложните проблеми изискват сложни решения, а проблемите, включващи се в постиганите на постоянен мир между палестинците и израелците не правят изключение. Фактът, че в различни региони на света и днес съществуват геноцид и воени е доказателство, че разликите между хората ще продължат да бъдат разрешавани чрез кръвопролития, поне в близкото бъдеще, и точно такъв изглежда е случаят в Близкия изток. Според единия от възможните сценарии настоящите действащи лица ще се удрят до смърт в стената, която сами са изградили до момента, в който всички са мъртви или вече нямат сили да влияят, при което нови действащи лица ще заемат тяхното място и те може да са по-податливи на компромис и от двете страни, заедно с останалите проблеми, които трябва да бъдат изгладени между израелци и палестинци.

Хората могат и се променят във времето и дори най-просветените участници в работни групи/семинари могат да претърпят основна промяна на мнението си, ако имат усещането за достатъчно количество провокация от страна на своите опоненти, но и обратното също може да е вярно – дори най-непримиримите защитници на едната

държава днес могат да станат по-благосклонни към по-мирни решения при своя растеж и съзряване.

Първата част от водещата хипотеза на изследването (че израелец или палестинец с високи резултати по трите личностни предсказващи фактора (т.е. надежда, опрощение и авторитарност) се очаква да бъдат по-оптимистично настроени относно потенциала за мирно решение на конфликта (критерии 16-20) и да виждат като цяло по-скоро позитивно влияние на ролята на международната общност в израелско-палестинския мирен процес (критерии 21-25), беше потвърдена от анализа на данните (за повече подробности виж фигури 25-34 и съответните коментари)

Освен това тези изводи в голяма степен подкрепят втората част от хипотезата, а именно, че работната група ще доведе до повишаване на резултатите по критериите на участниците преди и след нея по отношение на въпроси 16-20, които измерват оптимизма за мирно решение на конфликта. Следователно за 16-те палестинци и 26-те израелци, попълнили предварителната и последващата анкета и отбелязали високи резултати в предварителната анкета по предсказващи фактори като „надежда” и „опрощение” може с право да се очаква, че ще имат и високи резултати по критерия за оптимизъм по отношение на постиганите на мирно решение (т.е. въпроси 16-20, виж Таблица 29 по-горе).

Същото се потвърждава по отношение на палестински участници във връзка с въпроси 21-25, които измерват стойността на външните/международни усилия по отношение на израелско-палестинския мирен процес (виж Таблица 31 по-горе). Така например, палестинците имат среден резултат по въпрос 21 от анкетата, проведена преди работната група, от 3.00; същата група показва увеличение в средния резултат (среден резултат от последващата анкета: 3.13) по същия въпрос. Обратно, изводите, които могат да се направят по отношение на еврейските участници (също виж Таблица

31) във връзка с въпроси 21-25 не поддържат първоначалното предположение, тъй като те имат малко по-ниски резултати на последващата анкета по въпросите, които засягат стойността на външната/международно влияние в мирния процес.

Стандартните отклонения, корелационния анализ, както и този на надеждността също поддържат надеждността и валидността на тези изводи.

Трябва да се отбележи обаче, че тези изводи може да не могат да бъдат генерализирани отвъд непосредствената популация от участници и други индивиди с подобно мислене, тъй като това, че те са посетили работните групи/семинарите е индикатор за личностни типове, които вече са подготвени за идентифициране на възможности за мирно решение на неразрешимите различия, съществуващи между израелците и техните арабски съседи като цяло и по-конкретно палестинския народ.

Освен това методът на съставяне на извадката („извадка по удобство”), използван за провеждане на трите анкети е форма на не-вероятностно извадка, където членовете се избират от популацията по произволен начин – тук само участниците в работните групи са били помолени да попълнят въпросниците. Колкото и да е полезна тази техника при документирането на конкретно качество или личностна черта (например, в контекста на дисертацията, „оптимизъм по отношение на постигане на мирно решение на израелско-палестинския конфликт”, измервано посредством въпроси 16-20)), тя също е обект на критика.

Най-очевидната недостатък на съставянето на извадка по удобство е предубедеността при съставянето ѝ, както и факта, че тя не е представителна за цялата популация. Друг важен и подлежащ на критика аспект е ограничението при обобщаване на изводите по отношение на цялата популация. Тъй като извадката не е представителна за популацията, резултатите от изследването не могат да бъдат отнесени за цялата популация.

Горното е особено вярно за израелско-палестинския конфликт, който е много противоречив и се характеризира от множество, в дадени моменти, крайни идеи, откривани в хора и от двете страни на конфликта. Може да се предположи, че участниците в трите работни групи са „умерени” и готови за диалог като една от най-важните начални точки за постигане на мирно решение на конфликта посредством преговори.

Следователно окончателните резултати на трите проведени анкети имат единствено ограничена външна валидност, тъй като извадката не отразява напълно действителното многообразие на мненията и психически нагласи, които в определени моменти са отговорни за повишеното ниво на насилие в региона.

По отношение на трите работни групи/семинари, които са използвани за събирането на 162 стандартизирани въпросника, е важно да се отбележи, че те не следват съвсем точно един и същи дневен ред. Спонсорираните от ИПЦИИ работни групи, които се използват за провеждане на първата и третата анкета, се занимават с проблеми, свързани с постигането на мир и изграждането на такъв, подчертавайки, че тези усилия – за постигане в крайна сметка на очакваните позитивни резултати – трябва да бъдат общи и да включват и двете страни.

Сред основните цели на ИПЦИИ е признаването на правата на израелския народ и палестинския народ да преследват изпълнението на своите национални интереси в рамките на постигане на национално самоопределение в собствените им държави („две държави за два народа”) чрез насърчаването на установяването на мирни отношения между две демократични държави, живеещи едни до други.

Обратно, главната цел на Семинара в помощ на палестинския народ, организиран от ООН, който се използва за провеждане на втората анкета, е „да повиши познаваемостта и са събере подкрепа за програмата на палестинските власти

„Палестина: Край на окупацията, установяване на държавата”. Основния център на внимание за семинара е установяването на жизнеспособни стратегии, които да повлияят положително на социоекономическата ситуация в окупираните палестински територии и да предостави платформа за дебатиране на начини за предоставяне на хуманитарна помощ и реконструкция на ивицата Газа; да разгледа подходи за насърчаване на дневен ред за изграждане на палестинска държава посредством международна помощ.

В резултат на горното, може да се предположи, че, на базата на минималните разлики при спонсорираните от ИПЦИИ работни групи, използвани за първата и третата анкета, където бяха събрани 151 въпросника (93% от общия брой от 163 получени въпросника), дневния ред на работните групи няма значителен ефект върху цялостните резултати.

За сравнение, от семинара на ООН бяха получени само 11 въпросника (3 от израелци, 8 от палестинци), което представлява 6,7 % от общия брой от 162 въпросника, попълнени от участници в трите работни групи/семинари.

Прегледът на този относително малък брой въпросници във връзка с тяхното влияние върху двустранната хипотеза на изследването, показва, че може да се направи обосновано предположение, че няма значителен ефект върху водещите хипотези на изследването – че израелци или палестинци с високи резултати по трите личностни предсказващи фактора (надежда, опрощение и авторитарност) се очаква да бъдат по-оптимистично настроени по отношение на потенциала за мирно решение на конфликта (16-20) и да вижда по-скоро положително влияние на ролята на международната общност в израелско-палестинския мирен процес (критерии 21-25).

По отношение на част две от хипотезата, която не се подкрепи от изводите, направени по отношение на еврейските участници, попълнили в предварителната и

последваща анкета въпроси 21-25 (измерване на стойността на външни/международни усилия), може да се каже, че влиянието на единствения израелец, попълнил последващата анкета като участник в семинара на ООН, не е значимо по отношение на общия резултат и окончателния анализ на данните.

СПРАВКА ЗА ПРИНОСИТЕ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД:

1. Резултатите от изследването предоставят ценна отправна точка за сравнение от страна на бъдещи изследвания по отношение на промените в съответните позиции при преговорите, възприети от палестинци и израелци при продължаващите с прекъсвания преговори за решаване на проблеми, които на пръв поглед изглеждат нерешими. Спонсорираните от ИПЦИИ работни групи за обучение по мир и Семинара на ООН в помощ на палестинския народ представляват важни стъпки по пътя към постигането на тази вечно изплъзваща се цел.

2. Резултатите от това изследване също така потвърждават ефикасността на тези програми при предоставянето на помощ както на израелски, така и на палестински участници за подобряване на тяхната способност за постигане на едно ново начало посредством опрощение на старите нарушения и престъпления, независимо дали те са реални или просто така се възприемат от едната страна, и при правенето на първите решителни крачки, които изискват смелост и сила на духа, изправяйки се пред потенциално осъждане от страна на по-радикално настроените им съмишленици.

3. Накрая, това изследване допринася към науката по отношение на личността и начина, по който тя може да бъде използвана за едно по-добро разбиране на индивида и груповата динамика, включващи се в разрешаването на конфликти, по начини, които могат да създадат условия за формулиране и провеждане на работни групи за обучение по мир в бъдеще време.

ПУБЛИКАЦИИ ПО ТЕМАТА НА ДИСЕРТАЦИЯТА:

1. Case Study - The Socio-Psychological Grounds for Peaceful Resolution of the Israeli-Palestinian Conflict, Годишник на СУ „Св. Климент Охридски”, книга Философия, електронно издание, 2012.

2. Case Study - The Socio-Psychological Grounds for Peaceful Resolution of the Israeli-Palestinian Conflict, United Nations Office Newsletter, Fall 2011.